

УДК 811. 161' 2' 81' 373 [611-612]

Ляхно Н.В., кандидат філологічних наук, старший викладач, Київський міський педагогічний університет імені Б.Д. Грінченка

СЛОВОТВІРНІ ПОТЕНЦІЇ НЕПАРНИХ ДІЄСЛІВ РУХУ

Роботу виконано на кафедрі української мови та методики викладання Київського міського педагогічного університету імені Б.Д. Грінченка.

Анатоція

Встановлено особливості дериваційних можливостей непарних дієслів руху (ДР) з урахуванням місця, яке вони посідають у мікроструктурі лексико-семантичного поля (ЛСП) руху.

Ключові слова: лексико-семантичне поле, словотвірний потенціал, парні та непарні дієслова руху, словотвірна мотивація, префікс.

Lahno N.V. Derivational potential unpaired verbs of movement

Summary

Were determined peculiarities of the derivational potential unpaired verbs taking into account the place they find in the microstructure of the lexical-semantic field.

Key words: lexical-semantic field, derivational potential, polysemy models, pair and unpaired verbs of movement, word-formative motivation, verbal prefix.

Останнім часом досить активно вивчають семантичні питання словотвору, внаслідок чого в центрі уваги перебувають дослідження дериваційного потенціалу різних частин мови.

Проблеми префіксального дієслівного словотвору порушено здебільшого в наукових роботах російських мовознавців. В україністиці єдиним комплексним дослідженням мотиваційних відношень у сфері префіксального внутрішньодієслівного словотвору є монографія С.О. Соколової [7]. Дотепер залишаються недостатньо вивченими семантико-словотвірні відношення між усіма багатозначними мотиваторами одного лексико-семантичного поля та їхніми дериватами.

У цьому контексті актуальним є аналіз словотвірних потенцій дієслів ЛСП руху, що займають ядерну позицію в дієслівній лексиці. Незважаючи на активне вивчення дієслів цієї групи в різних ракурсах, багато аспектів лишилось поза увагою дослідників. До того ж більшість наукових розвідок проведені на матеріалі російської мови і увагу вчених привертала саме парні ДР [1; 2; 3; 4; 5; 6 та ін.]. Завданням нашої роботи є встановлення дериваційних можливостей непарних ДР за допомогою порівняльного аналізу досліджуваних дієслів з парними ДР.

Ядро зазначеного ЛСП утворюють дієслова, що мають парну співвідносність на рівні ядерних значень. Непарні ДР, що є об'єктом нашого дослідження, належать до ближньої периферії і в свою чергу утворюють два шари: дієслова, що за особливостями розвитку семантичної структури тяжіють до тієї чи іншої групи парних ДР (самостійного односпрямованого руху суб'єкта; самостійного різноспрямованого руху суб'єкта; сумісного односпрямованого руху суб'єкта та об'єкта; сумісного різноспрямованого руху суб'єкта та об'єкта) та ДР, що мають значення, не властиві основним ЛСВ парних ДР: а) “нерозчленований рух”; б) “рух угору-вниз”; в) “рух по колу або полусфері”; г) “різноспрямоване переміщення, за якого суб'єкт рухається в певну кінцеву точку”.

Непарні ДР, що за своєю семантикою тяжіють до парних ДР. Дериваційна активність мотиваторів (з урахуванням полісемії префіксів), співвідносних з лексико-семантичними варіантами (ЛСВ) дієслів односпрямованого самостійного руху суб'єкта, значно менша порівняно з основами, що відповідають ЛСВ парних ДР. Якщо в парних ДР кількість мотиватів становить від 11 до 25, то в непарних ДР – від 1 до 9: *прямувати, чвалати II* – 1; *перти* – 3; *текти, чалапати, чалапкати, чимчикувати* – 4; *крокувати, ринути* – 5; *кульгати, мчати* – 7; *чапати* – 8; *чвалати* – 9. Спільні для парних та непарних ДР значення надають семантиці похідних лише префікси, що є найактивнішими в складі парних ДР. Важлива особливість непарних дієслів односпрямованого самостійного руху суб'єкта полягає в тому, що значення початку руху в

семантичну структуру дериватів уносить не лише префікс *по-* (що властиво похідним від парних ДР), а й префікс *за-*, який здебільшого семантично сумісний з мотиваторами на позначення різноспрямованого руху: *Щоб не впасти, Башкуєв учепився за кістлявий лікоть, за ніздрі і підтюпцем зачимчикував* (1) *поряд* (С. Добровольський).

На відміну від парних ДР, досліджувані мотиватори не співвідносні з дериватами на позначення руху у вертикальній площині (префікси *ви-*, *з-*, *під-*), спрямованого всередину (префікси *в-*, *за-*), навколо об'єкта (префікс *об-*), за об'єкт (префікс *за-*), під об'єкт (префікс *під-*), зі зміненими параметрами об'єкта внаслідок руху (префікс *на-*) та орієнтованого відносно поверхні (префікси *з-*, *об-*). ЛСВ цієї групи також не мотивують похідні з деякими аспектуальними значеннями: фазовим значенням одноразового вияву руху (префікс *з-*), інтенсивно-результативним значенням охоплення суб'єкта рухом (префікс *об-*), значенням інтенсивного руху з відтінком надмірності (префікс *за-*, *пере-*), результативним значенням, орієнтованим на іншу дію, “(не) мати змоги порівнятися у виконанні дії з кимсь” (префікс *з-*). На увагу заслуговує й той факт, що в досліджуваних ЛСВ значно більшою мірою, ніж у відповідній групі парних ДР, виявлена спеціалізація префіксів за основами-мотиваторами: спільним для всіх похідних від мотиваторів цієї групи є лише префікс *по-* (“початок руху”).

Зафіксовано певні відмінності в словотвірних можливостях парних та непарних дієслів односпрямованого сумісного руху суб'єкта та об'єкта. Зокрема, досліджувані дієслова не продукують похідних з префіксами *з-* (“віддалення від вихідного пункту руху”); *за-*, *над-*, *про-* (“наближення до кінцевої точки руху”); *під-* (“рух угору”); *з-*, *об-*, *про-* (“охоплення дією об'єкта з усіх боків”); *ви-*, *до-*, *за-*, *на-*, *пере-*, *роз-* (“результат руху”). Натомість дієслова цієї групи мають префіксальні деривати, які не мотивують відповідні парні дієслова. На обмеження дії певним часовим проміжком вказують похідні *поволочити*, *побуксирувати*: *Дівчинка поволочила* (6) *її [ляльку] по підлозі за*

волосся, погодувала Пірата сметаною.. (І. Токмакова). А дериват *виволочити* має інтенсивно-результативне значення: *Речі її виволочили* (1) [німці] в бруді (Ю. Мельничук). Кількісна характеристика префіксальної сполучуваності досліджуваних ЛСВ порівняно з ЛСВ відповідних парних дієслів (від 22 до 26 мотиватів) дещо менша: *буксувати* – 7; *волочити* – 10; *волокти* – 18.

Серед похідних від дієслів різноспрямованого самостійного руху суб'єкта спостерігаємо значну кількість мотиватів зі спільними з відповідною групою парних ДР префіксами, але меншою мірою виявлена синонімія префіксів. Основи семантично не сумісні лише з префіксами *пере-*, *про-* (“обмеження руху певним часовим проміжком”); *від-* (“остаточне припинення дії, що тривала протягом деякого часу”); *в-*, *на-*, *об-*, *про-*, *роз-* (“позитивний вплив на об'єкт або якісні зміни в об'єкті внаслідок інтенсивного руху”). Кількісна характеристика мотиваційної активності похідних цієї групи (з урахуванням полісемії префіксів) від 2 до 10: *снoвигати*, *шугати* – 2; *гасати*, *рискати*, *шастати* – 3; *метушитися* – 4; *пурхати* – 5; *вештатися* – 6; *блудити* I – 7; *блукати* – 8; *гуляти* – 10 (пор.: у відповідній групі парних ДР – від 8 до 17 мотиватів).

У групі мотиваторів, співвідносних із ЛСВ дієслів різноспрямованого сумісного руху суб'єкта та об'єкта, як і у відповідній групі ЛСВ парних ДР, найбільше виражена спеціалізація префіксів за основами-мотиваторами. Мотиватори співвідносні з найменшою кількістю похідних: *пиряти* – 1; *катати* – 6; *таскати* – 7 (пор.: у парних дієслів 8 – 14 мотиватів). На противагу відповідним мотиваторам парних ДР, основи, співвідносні з ЛСВ непарних дієслів, не спроможні мотивувати деривати з префіксами *ви-* (“охоплення рухом певної поверхні внаслідок інтенсивного руху”, “охоплення об'єкта дією з усіх боків”); *з-*, *над-*, *по-* (“напрямок дії з різних боків до центру”), *в-* та *за-* (“доведення об'єкта до певного стану внаслідок тривалого або інтенсивного руху”). Особливістю префіксальної сполучуваності досліджуваних ЛСВ є

можливість формування значень односпрямованого руху (префікс *про-*) та багаторазового односпрямованого руху (префікс *під-*): – *Ось я куплю мотоцикла, а ти візьмеш і прокатаєш* (1) *її в Новоселицю чи й до Тернової* (В. Кучер); *Підтаскати* (2) *мішки під навіс* (СУМ). У дериваті з префіксом *роз-* значення односпрямованого руху поєднано з дистрибутивним: *Добро те розтаскали* (2) *по різним клуням* (І. Нечуй-Левицький).

Непарні ДР зі значенням руху суб'єкта, індиферентного до ознаки спрямованості. У мотиватах, порівняно з мотиваторами, сему “спрямування” формує не контекст, а префікс. Досліджені основи мотивують як похідні зі значенням односпрямованого, так і різноспрямованого руху. Деривати зі значенням односпрямованого руху вказують на подолання суб'єктом у результаті переміщення певної відстані (префікс *про-*), наближення до кінцевої точки руху (префікси *за-*, *до-*, *при-*) та рух назовні (префікс *ви-*): *Стежка вела лугом, залитим весняними водами, частину дороги треба було промандрувати* (1) *в човні* (Л. Дмитерко); *Придубав* (1) *старий пастер езуїтів і покликав усіх двірських на молитву* (І. Нечуй-Левицький); *Мати видибала* (1) *в тамбур: – Так, може, я таки перекажу Василеві, хай хоч напише?* (В. Дрозд).

Виявляючи також ознаки дієслів різноспрямованого руху, базові *дибати*, *ковзати*, *мандрувати*, *марширувати*, *плазувати* продукують похідні з префіксами *по-*, *про-*, що мають значення “обмеження руху певним проміжком часу”: *Майже тиждень промандрував* (2) *я мальовничим урочищем в міжріччі Псла і Хортиці...* (І. Цюпа); – *Ми тебе пошлемо.. Помандруєш* (2) *трохи. Тепер взагалі багато народу мандрує* (О. Гончар).

Значення початку руху виявляють деривати з префіксами *за-* та *по-*, що також властиво й непарним дієсловом односпрямованого самостійного руху суб'єкта, але в досліджуваних похідних префікси не формують сему спрямування, а лише вказують на початок руху. Спрямування руху в таких дериватах, як і в безпрефіксних дієсловах, можна визначити лише контекстно, проте в дериватах

від основ *дибати*, *плазувати*, *рухати*, що мотивують похідні як з префіксом *по-*, так і з префіксом *за-*, помітна тенденція до поширення дериватів з префіксом *по-* локативними актантами на позначення односпрямованого руху, а похідних з префіксом *за-* – актантами на позначення місця пересування: *Вони [комашки], наче жовті плями, заплазували (1) по його долоні* (Ю. Смолич); *До водяного царства поплазував (1) вуж із золотою короною на голові* (Оповідання...).

Наявні також деривати з інтенсивно-результативними значеннями “зробити гладким поверхню” (префікси *ви-*, *про-*), “зустріти кого-, що-небудь” (префікси *з-*, *на-*, *по-*): *Спускалися до річки, провалюючись у заметах: дітвора **виковзала** (1) стежку, по ній тепер і не зійдеш* (І. Цюпа); *На новому асфальті вже **проковзали** (II:1) дві стежки* (Л. Смілянський); *По дорозі **здибали** (1) подорожніх, що сиділи і мовчали* (М. Коцюбинський); *А вона все йде та йде. Нарешті **надибала** (1) якусь високу-високу хату без вікон і дверей* (І. Цюпа); *Біля лісу **подибали** (3) його й одразу погукали санітарку* (Ю. Яновський).

Значна специфікація дієслів цієї групи виявляється в тому, що одні ЛСВ мають більше спільних рис у префіксальній сполучуваності з дієсловами односпрямованого руху, а інші – з дієсловами різноспрямованого руху. Кількість мотиватів (з урахуванням полісемії префіксів) значно знижена порівняно з дієсловами раніше розглянутих груп: *рухати* – 2; *ковзати* – 4; *мандрувати*, *плазувати* – 5; *марширувати* – 6; *дибати* – 12.

Непарні ДР, характеризовані за ознаками, не притаманними парним ДР. Від дієслів зі значенням руху вперед-назад (мають від 3 до 5 мотиватів: *колисати* – 3; *коливати* – 4; *колихати* – 5) зафіксовано похідні на позначення початку руху (префікс *за-*), обмеження дії певним часовим проміжком (*по-*), результату (префікс *по-*), інтенсивного руху (префікси *ви-*, *за-*, *роз-*): *Важко схилившись над дитиною, **заколивала** (1) її, тихенько щось наспівуючи...* (Іван Багряний); *Звелів Еней його підняти, на вітрі щоб **поколихати** (1)* (І. Котляревський); *Великан упав, Об землю вдаривсь головою І кріпость всю*

поколихав (2) (І. Котляревський); *Заплющив очі, й серпанкова тьма оповила і неначе заколисала* (II:1) (Ю. Бедзик); *Світла [ліхтарі] горять блідим полум'ям, а вітерець **виколисав** (1) їх на всі боки* (М. Коцюбинський). Близькі за значенням ЛСВ парних ДР співвідносні лише з одним похідним.

ЛСВ *гецати, скакати, стрибати* зі значенням руху вгору-вниз в основному значенні семантично близькі до основних або вторинних ЛСВ дієслів самостійного різноспрямованого руху суб'єкта, але мотивують значно меншу кількість похідних – по 4 (пор.: парні ДР – від 8 до 17). У семантичній структурі дієслова *плигати* значення “рух угору-вниз” не виділено в окремий ЛСВ: в основному значенні це дієслово позначає як рух угору-вниз, так і переміщення в такий спосіб, тому основа має деривати, властиві як дієсловом різноспрямованого, так і односпрямованого руху, та мотивує 10 дериватів. Від досліджуваних основ зафіксовано мотивати зі значенням початку руху (префікси *за–, по–*), обмеження руху певним часовим проміжком (префікси *по–, про–*), остаточного припинення руху, який тривав протягом певного часу (префікс *від–*): *...Інночка-красуня подивилася на нього своїми круглими синіми очима і знову **заскакала** (1) на одній ніжці* (І. Токмакова); *Косоокий... ніби неохоче **поплигав** (1) у кущі* (О. Гончар); *На тих набитих мішках вони **проскакали** (3) з Кешою [собакою] аж до самого обіду* (І. Токмакова); *Діти трохи **пострибали** (2) під кумедну пісеньку: Мій маленький цатик на базар пішов...* (І. Токмакова); *– Бах! – легкий стрибок і червоного нема, – **відплигав** (2) своє (Остап Вишня).* Похідні на позначення односпрямованого руху (зі значеннями “віддалення від вихідного пункту руху” (префікс *від–*), “наближення до кінцевої точки руху” (префікси *до–, при–*), “рух повз об'єкт” (префікс *про–*)) та деякі деривати з результативними значеннями, що реалізують префікси *ви–, по–*, мотивує лише дієслово *плигати*: *Отак, жабеня, товариші, мене підвело: **відплигало** (1) від болота...* (Остап Вишня); *А гагара – нирець, ниркова птиця, не полетить, а поки **доплигає** (1) до берега, ви її бах– нема гагари!* (Остап Вишня); ***Приплигала** (1) жабка, кинута з річки на набережну*

траву (М. Коцюбинський); **Проплигав** (1) *сіренький зайчик* (О. Гончар); **Всі поплигали** (2) *на берег, а Інночкина права нога пішла кудись під землю, і вона впала носом униз і потягла за собою тих, кого тримала за руки* (І. Токмакова).

Від непарних дієслів зі значенням руху по колу або півсфері фіксуємо незначну кількість мотиватів (*колесити* – 2; *кружити* – 3; *кружляти* – 4); до того ж лише похідні з префіксами *об-* (“рух навколо об’єкта”, “поширення руху на якусь площу”) та *про-* (“рух, обминаючи об’єкт”) мають просторові значення. Приєднання префіксів сприяє формуванню виразнішого значення спрямованості руху, наприклад: *Наш човен обколесив* (1) *баркас, і ми піднялись на палубу* (Ю. Збанацький). Також всі досліджувані основи співвідносні з дериватами, що вказують на рух, обмежений певним проміжком часу (префікси *по-*, *про-*) або початок руху (префікс *за-*): *Веремій вискочив на дорогу, оглянувся, закружляв* (2) *навколо агента...* (М. Стельмах); **Покружляв** (1) *я, покружляв та й натрапив на стежку до греблі* (Марко Вовчок); *Пташка прокружила* (1) *весь ранок, шукаючи своїх діточок* (Оповідання..).

ЛСВ зі значенням хаотичного руху суб’єкта до певної кінцевої точки, як і ЛСВ на позначення руху вгору-вниз, наближені за значенням до дієслів різноспрямованого самостійного руху суб’єкта, але також мають меншу кількість похідних, співвідносних із досліджуваними мотиваторами: *маневрувати, планерувати* – 1; *лавірувати* – 3. Єдиною спільною рисою в префіксальній сполучуваності дієслів цієї групи є наявність похідних з результативними значеннями (префікси *з-*, *про-*): *На цей раз вони вдало зманеврували* (1): *присутності їхніх кораблів тут зовсім не очікували* (Д. Бедзик); *Непокоїть мене те, що є сила-силенна небезпек і підводного каміння, серед якого треба пролавірувати* (1) (Еллан Василь). Значення “рух униз” дублює в мотиваті *спланерувати* префікс *с-*: *Іван спланерував* (1) *літак на велику лісову галявину* (І. Багмут). А дієслово *лавірувати* виступає мотиватором похідних з префіксами

про- та *по-*, що мають значення обмеження руху певним часовим проміжком: **Пролавірував** (*полавірував*) (2; 1) декілька годин.

Мотиваційний потенціал вторинних значень непарних ДР. На словотвірну активність вторинних ЛСВ, що за своєю семантикою тяжіють до парних ДР впливають саме ті фактори і майже такою ж мірою, як і у відповідних підгрупах парних ДР, хоча фіксуємо і деякі особливості. Значні відмінності в дериваційних можливостях ЛСВ, що тяжіють за значенням до парних дієслів односпрямованого руху суб'єкта, пов'язані зі змінами, що відбуваються виключно в їхній семантичній структурі, а саме: з появою семи “пересування” та “об'єкт” префіксальна сполучуваність є значно більшою, порівняно з основами, співвідносними з первинними ЛСВ. Від *кульгати, чалапати, чалапкати* та *шкандибати* з семою “пересування” в другому значенні зафіксовано більшу кількість мотиватів з просторовою семантикою, а саме: “наближення до кінцевої точки руху” (префікси *до-*, *при-*), “рух зсередини назовні” (префікс *ви-*) та “відділення від об'єкта” (префікс *від-*). Наприклад: *До ліжка Ганна ледве дочалапала* (1) (О. Гончар); *Ледве викульгала* (1) з тієї темної хатини, чи льоху, чи що воно таке, не скажу (Марко Вовчок); *Кузьма відшкандибав* (1) від останнього кругляка і кинув сокиру (М. Стельмах).

Найсуттєвіших змін зазнає префіксальна сполучуваність основ за умови набуття ними семи “об'єкт руху”, що позначають сумісний рух суб'єкта та об'єкта. Так, ЛСВ *мчати* з додатково виступає мотиватором похідних з префіксами *за-* (“рух до певної точки”), *пере-* (“рух з одного місця в інше”): *Бачу й тебе, ясна крале, як замчить* (1) *тебе отсей шибайголова між чорногорці. Там жінкам не дуже догоджають* (П. Куліш); *Ігнат'єв швидко перемчав* (1) нас до столу.. (В. Собко). Словотвірна активність основ *перти* з – “пересувати на собі що-небудь важке, велике” та *ЗА* – “переміщати, рухати що-небудь, штовхаючи або тягнучи” є вдвічі більшою порівняно з основами, співвідносними з первинними ЛСВ. Вони, крім дериватів з префіксами, що виявляють активність стосовно основного ЛСВ, мотивують похідні з формантами *за-* (“рух до певної

точки”) та *пере-* (дистрибутивне), наприклад: *...свої речі вони заперли* (II:1) *на плечах: на крутих підйомах буксують грузовики* (В. Кучер); *Натиснув – за одну ніч усі колоди перепер* (1), *кабан отакий* (Ю. Збанацький); *Ходила й Маланка [по панське добро]*. ЛСВ *перти* 3 також співвідносний з дериватом *відперти* в значенні “віднести”: *Катря той важкий великий клунок відперла* (3) *йому по паралельній вулиці...* (А. Головка), а ЛСВ *перти* 3А – з похідним *виперти* (“рух зсередини назовні”): *Петя помучив нас, потім випер* (1А) *обох ближче до себе і пояснив: – У нього [Феді] є тасмниця* (І. Рябокляч).

Меншою мірою, ніж у відповідній підгрупі парних ДР, обмежена дериваційна активність ЛСВ зі зміненими або модифікованими семами “спосіб здійснення руху”, “інтенсивність” та “напрямок”. І, навпаки, зміна семи “суб’єкт” у семантичній структурі парних дієслів не завжди спричиняє обмеження префіксальної сполучуваності ЛСВ, тоді як словотвірні можливості непарних ЛСВ завжди обмежені. ЛСВ самостійного різноспрямованого руху суб’єкта, на відміну від ЛСВ парних дієслів зі значенням “переводити погляд”, не мотивують похідних з префіксом *за-* (“початок руху”). Також більшою мірою обмежує дериваційну активність основ, співвідносних з ЛСВ непарних дієслів, поява семи “каузація руху”. Кількість похідних від мотиваторів цієї групи знижена порівняно з відповідними ЛСВ парних дієслів.

Вторинні ЛСВ на позначення руху суб’єкта, індиферентні до ознаки спрямованості. На противагу парним ДР, активність цих основ як мотиваторів значно обмежує навіть незначна модифікація семи “спосіб здійснення руху”. Префіксальна сполучуваність ЛСВ цієї групи варіює від 0 до 9 мотивативів.

Вторинні ЛСВ непарних ДР на позначення руху, характеризовані за ознаками, не притаманними парним ДР. Особливість ЛСВ на позначення руху в перед-назад полягає в тому, що конкретизація об’єкта руху спричиняє значні якісні зміни в словотвірному потенціалі ЛСВ, тоді як за умови подібних змін у семантичній структурі відповідних парних дієслів їхня префіксальна

сполучуваність змінюється лише кількісно (обмежена вдвічі). Кількість похідних від досліджуваних ЛСВ становить від 1 до 5 мотиватів. Дериваційну активність ЛСВ на позначення руху вгору-вниз, порівняно з парними ДР, значно скорочує зміна суб'єкта руху. Зміна семи “напрямок руху”, що завжди зумовлює значне обмеження префіксальної сполучуваності ЛСВ парних ДР, по-різному впливає на словотвірні можливості досліджуваних ЛСВ через специфічне спрямування руху, який передають основні ЛСВ цих дієслів. Префіксальна сполучуваність ЛСВ у цій групі – від 0 до 13 дериватів. Значних відмінностей у префіксальній сполучуваності вторинних ЛСВ зі значенням руху по колу або півсфері та ЛСВ на позначення хаотичного руху суб'єкта до певної кінцевої точки, порівняно з парними ДР, не виявлено. Кількісна характеристика дериваційного потенціалу основ цих груп відповідно варіює від 0 до 5 мотиватів та від 1 до 3.

Кількість похідних від ЛСВ непарних ДР з модифікованою, але не погашеною архісемою, та ЛСВ на позначення не-руху значно менша, ніж від синонімічних ЛСВ парних ДР. Лише в поодиноких випадках ЛСВ з архісемою “процес” мають більшу кількість дериватів, ніж відповідні ЛСВ парних ДР. Якщо ЛСВ *ходитьи* 9 зі значенням “поширення інформації” має лише з похідне з префіксом *за-* (“початок дії”), а ЛСВ *літати* 2Г не мотивує дериватів, то досліджуваний ЛСВ *гуляти* 1Б співвідносний з похідними на позначення не лише початку дії, а й її закінчення (префікси *до-*, *за-*): *І загуляли* (2Б) *тоді по селу чутки про дорогоцінний скарб* (Є. Кравченко); *І от та звістка догуляла* (1Б) *й до Пугала* (П. Панч). Якісних відмінностей майже не виявлено.

Отже, у похідних від основних ЛСВ непарних дієслів меншою мірою виявлена синонімія префіксів порівняно з відповідними мотиваторами парних ДР. Загальна кількість дериватів від одного дієслова за рахунок цього значно менша. Крім спільних значень, у кожній підгрупі виділено і деякі особливості префіксальної сполучуваності ЛСВ. Якісні відмінності в дериваційній активності основних ЛСВ парних і непарних дієслів майже відсутні. Словотвірні можливості

основних ЛСВ на позначення руху, не властивого парним ЛСВ, значно знижені порівняно з ЛСВ, що семантично тяжіють до парних ДР.

Встановлення зв'язку між семантичною структурою дієслова як конститuenta ЛСП та його мотиваційним потенціалом є перспективним. Такій підхід дає змогу виділити семантичні чинники, які впливають на дериваційні можливості цих мовних елементів системно, оскільки дієслова одного ЛСП мають певні закономірності семантичного розвитку, а ЛСВ багатозначного дієслова нерідко різняться найменшими відтінками значення.

Література:

1. Майсак Т.А., Рахилина Е.В. Семантика и статистика: глагол *идти* на фоне других глаголов движения // Логический анализ языка. Языки динамического мира / Отв. ред. Н.Д. Арутюнова, И.Б. Шатуновский. – Дубна: Международный университет природы, общества и человека «Дубна», 1999. – С. 53 – 66.
2. Переход О.Б. Глаголы движения и перемещения в белорусском и русском языках: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Минск, 1989. – 20 с.
3. Плотникова С.В. Лексикографическая интерпретация актантных компонентов в семантике глагольных дефиниций // Глагол и имя в русской лексикографии: Вопросы теории и практики. – Екатеринбург: Изд-во Уральск. Ун-та, 1996. – С. 192 – 197.
4. Середницька А.Я. Ідеографічний поділ дієслівної лексики в сучасній українській мові. – Автореф. дис. ... канд. филол. наук, К., 2001. – 20 с.
5. Сергеева Н.Н. Глаголы горизонтального движения перемещения, как семантико-синтаксический класс в системе современного русского языка: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ленин. гос. ун-т им. А.А. Жданова. – Ленинград, 1970. – 21 с.
6. Смольська А.К., Бондар О.І. Еволюція семантики дієслів руху в аспектах типології української та сербської мов//Мовознавство. – 2003. –№2-3. – С.138-144.
7. Соколова С.О. Префіксальний словотвір дієслів в сучасній українській мові. – К.: Наук. думка, 2003. – 283 с.